

M é l t ó s á g o s G r ó f, Á l l a m t i t k á r U r !

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium ügyforgalma az 1913. évben 243.149 darab volt. Ebből a számból az elnöki iktatóra 5.895, a nagy iktatóra 204.983, s a számvevőségi iktatóra 32.271 szám esett. /Ebben a számban nem szerepelnek az egyes számvevőségi osztályok által osztályszám alatt elintézett ügyek./ Ennek a nagy tömegnek a feldolgozására volt a központban 107 főnyi fogalmazói személyzet, 27 berendelt, 24 közalapítványi és 264 számvevőségi tisztviselő, végül körülbelül 60 számgyakornokjelölt és 20 számvevőségi napidijas. Az összes személyzet volt tehát 502 ember.

A csaknem 1/4 milliányi aktaszámot a teljes centralizáció idézte elő, a mely mind-
eddig mind a szorosán vett közigazgatási, mind számtartási tekintetben uralkodott. Az e nagy mennyiségű munkával együtt járó nehézkesség és az adminisztrációnak ebből folyó kisebb sikere érlelte meg a decentralizáció szükségességének gondolatát, a melynek megvalósítása a népoktatási igazgatás tekintetében küszöbön áll.

Csekélységemet a törvény előkészítő

bizottság munkálatainak azzal a részével méltóztatott kegyesen megbizni, a mely a decentralizációval járó számtartási reformot illeti. Ennek a résznek fontossága abban rejlik, hogy míg a közigazgatási decentralizáció mértékének és elveinek meghatározásában a törvényhozásnak szabad keze van, az ettől elválaszthatlan számtartási decentralizációnak az 1897:XX. t.c. által lefektetett elvek szemelött tartásával kell történnie, a mely rendszernek gyökeres megváltoztatása nincs tervbe véve és így az elsőnek reformja is csak addig a határig mehet, ameddig az utóbbi engedi.

E kérdésre vonatkozó tanulmányaim eredményét a következőkben van szerencsém tisztelettel előterjeszteni.

I.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1913. évi költségvetésében, amely a költségvetési év megváltoztatása következtében az utolsó befejezett és teljes év, a kiadások összege 145,750.005 K-ban, a bevételek összege pedig 10,595.444 K-ban volt megállapítva. Nem lévén a miniszteriumnak utalványozási joggal felruházott alárendelt hatóságai /számviteli törvény - Sz.T. 86.§./, ennek a hatalmas hitelnek felhasználásából származó összes számviteli

teendők a miniszteri számvevőség feladatát alkotják, amihez járul még 399 bennkezelt alapítvány 150,000.000 K-t meghaladó tőkéje és tekintélyes uradalmi kezelésének minden számviteli munkája.

A számviteli utasítás a miniszteri és utalványozási joggal felruházott hatóságok mellé rendelt számvevőségek hatáskörét és hivatását két főcsoportra osztja: az egyik a közigazgatási segédszolgálat, a melyben az utalványozó hatóságnak alá, a másik a számviteli ellenőrzés, a melyben annak mellé vannak rendelve. A számvevőségek teendőit részletesen a 238. és 239. §§-ok sorolják fel.

A közigazgatási segédszolgálat terjedelme változó. Nagyobb vagy kisebb a szerint, hogy a hivatalfőnökök és osztályvezetők mennyire használják ki, a fogalmazói kar mennyire tudja a munka tömegével megbirkózni és nagyon sokszor a szerint, hogy mennyi az ambíciója, tudása és szakértelme. Ezt a kiterjesztést a Sz.U. 239. §-a, különösen annak I. pontja nem zárja ki.

A számviteli ellenőrzés azonban kezdve az utalványrendeletek feljegyzésétől a zárszámadás elkészítéséig, szorosán a számviteli törvény, utasítás, és az annak alapján kiadott részletes utasítások értelmében történik.

Különböző az eljárás A./ a tárcakezelésnél és B./ a bizományos kezelésnél.

A./ A tárcakezelés vérkeringésének schematikus képe a következő:

Ha a számvevőségnek az utalványrendelet ellen számviteli szempontból nincs kifogása, a be- vagy kifizetendő összeget a főkönyvbe, az állandó illetményt a számlakönyvbe is és egyuttal az utalványozási vagy megszüntetési jegyzékbe bejegyzni, és ezt az adóhivatalnak szóló rendeleten is feljegyzni. Ha azonban a tervezett utalvány a költségvetési hitellel szemben túlkiadást, előirányzat nélküli kiadást, vagy költségvetésileg nem engedélyezett hitelátruházást foglalna magában, vagy bármi más tekintetben a fennálló szabályokba ütköznék, azt a számvevőség csak a miniszter kifejezett rendeletére jegyezheti elő, s ezt az utalványozási jegyzéknek jegyzet rovatában is fel kell tüntetnie. Minden egyes számadási ágra /• költségvetési címre/ nézve külön főkönyvek vannak, a melyekben minden rovat és minden alrovat számára, külön a kiadásra és külön a bevételre külön-külön számlák nyittatnak.

A fizetést megelőző pénztári számfejtést, a melynek célja megvizsgálni, hogy a jelentkező fél által bemutatott okmányok megfelelnek-e mindazon kellékeknek, melyekhez a pénz- vagy érték tényleges átadása, vagy átvétele a szabályok értelmében kötve van, a budapesti központi állampénztárnál teljesítendő ki-

adásokra és bevételekre nézve is a miniszterium számvevősége végzi /Sz.U. 256.§./

A pénztárak az utalványrendeleteket azonnal az adóhivatalhoz érkezésük után a számfajtkönyv előírási részén előírják. A másik, a teljesítési részen a kiadás a fizetés,illetőleg számfajtkés alkalmazásával vezetetik be.

A bevételek, valamint a kiadások pedig naplókban számoltatnak el. Minden adóhivatal legalább háromféle naplót vezet: 1./ a főnaplót, melynek rendeltetése a hivatalnál előforduló összes bevételeket és kiadásokat előfordulásuk sorrendjébenfeltüntetni;

2./ a forgalmi naplót, mely az átfutó bevételeket és kiadásokat, ugyszintén azokat, a melyeknek végelszámolására az adóhivatal nincsen hivatva /bizományos fizetések, bevételek és kiadások oly alapok számára, melyek az állami kincstár részéről javadalmazásban nem részesülnek, vagyis melyek az államkölttségvetésben elő nem fordulnak stb./ részletesen, a többi tárcakezelést ellenben költségvetési fejezetek szerint havi sommában feltünteti;

3./ minden tárca számára külön tárca-naplót, az egyes számadási ágakról tárcaalnaplót;

4./ azonkívül az az állami pénztár, mely valamely alap /alapítvány/ törzsvagyonát kezeli, arról, a forgalmi napló keretén kívül

külön főnaplót, a többi pénztárak pedig, melyek ezen alapok számára bizományos fizetéseket teljesítenek, a bevételekről és kiadásokról a forgalmi naplóhoz tartozó alapnaplót. Havi zárlatkor először az egyes alnaplók záratnak le, azoknak havi eredménye a tárcanaplóba vitetik át, azután a tárcanaplót zárják le s azok eredményét a forgalmi naplóba viszik át. Ha ezután a forgalmi naplót somázzák, annak végösszege, mind a bevételre, mind a kiadásra nézve egyezni fog a főnapló havi összegével, ha annak összeállítása hibátlanul történt.

Az adóhivatalok a főnaplót házi használatra megtartják, a forgalmi naplót és a számadási okmányokkal felszerelt havi tárcanaplókat pedig legkésőbb a következő hónap 3-áig az illetékes pénzügyigazgatóság számvevőségéhez küldik. Az a forgalmi és tárcanaplók közti összefüggést ellenszámlázás útján igazolja és azután a tárgy hónapot követő hónap 10-ig a forgalmi naplót a pénzügyminiszterium forgalmi osztályának, az egyes tárcák naplóit pedig az illetékes miniszterium számvevőségéhez terjeszti fel. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium okmányolt havi naplói, amint beérkeznek a különböző pénzügyigazgatóságoktól, a miniszteriumban számvevőségi számot kapnak és a számvevőség első osztályába kerülnek. Itt azoknak végösszegeit kiírják az u. n. lerovási nyilvántartásba, abban ösz-

szegeznek az összes állampénztáraknál teljesített egész havi lerovást, a naplókat pedig címek szerint különválasztva megküldik az illető számadási ágakat kezelő számvevőségi osztályoknak.

Minden egyes osztály az ügykörébe utalt számadásokról állománykönyvet vezet, s az okmányolt naplókat beérkeztek után oda azonnal bejegyzik. A következő teendő minden egyes tételnek szigorlása, azaz azok jogosultságának és valódiságának megvizsgálása. Ha a számvevőség bárminemű szabály vagy rendellenességet tapasztal, észrevételt ad ki a számadó hivatalnak s ezzel megindul a számadási per, a lerovást pedig a fő, illetve a számlakönyvben minden esetben megfelelően könyveli.

A könyvek lerovási oldalát minden hónap végén lezárják. Ez az ugynevezett rovancs utján történik. A lerovási tételeket egy külön e célra készült nyomtatványba, mind a számla, mind a főkönyvből rovatonként egyenként kiírják, és összegik adja az illető havi kezelés eredményét. Ha ennek a lerovási rovancsnak végösszege egyezik az u.n. pénztári rovancs végösszegével, amely ugy készül, hogy az egyes naplók végösszegeit adják össze, akkor a könyvelés helyes. Hasonlóképen havonként kell lezárni az utalványozási és térítményi jegyzékeket, a melyeket lezárás után minden múlt hónapra legkésőbb 15-ig az állami számvevőszékhez kell beküldeni. Ezeknek

lezárása akként történik, hogy a folyó havi utalványozások bruttó összegéhez hozzáadatik az előző időszak végéig történt bruttó utalványozás és a főösszegből levonatik a folyó hó végéig előfordult összes megszüntetések és térítmények összege, ily módon kimutatván azt, hogy a költségvetési hitelekből a folyó hó végéig tisztán mennyi vétetett igénybe.

Egy-egy negyedév lerovási rovancsai összegének pedig egyeznie kell a pénzügyminiszterium forgalmi osztálya által minden negyedévben a forgalmi főkönyvek alapján számadási ágaként készült, s a számvevőség számára megküldött u.n. forgalmi megállapítási kimutatás végösszegével. Ellenkező esetben megindul a két számvevőség közt a levelezés, amely folyik mindaddig, míg az eltérés oka meg nem szűnik.

A számvevőségek kötelesek főkönyveik lerovási adatait az első félév végén rovancs után kivonni és u.n. pénzkezelési kimutatásokba foglalni, a melyek az illető számadási ágak pénztári kezelését a költségvetési törvény fejezetei, címei és rovatai szerinti főösszegekben a számadási térítmények kompenzálása nélkül foglalják magukban. Eredményüknek egyeznie kell a második félévről küldött forgalmi megállapítási kimutatás eredményével.

A három havi pótkézelési időszak végével a számvevőség évi pénzkezelési kimutatást ké-

szit, a mely kimutatásokból azután sommázat készítendő, mely a tárca egész évi kezelését a költségvetési törvény berendezésének megfelelően fejezetek, címek és rovatok szerinti főösszegekben mutatja ki. Ez a tárca zárszámadása.

A miniszteriumnak alárendelt különböző intézetek /pl. tanító/nő/képző, gyógypedagógiai intézetek/ melyeknek költségvetési hitele a dolog természeténél fogva helybeli könyvelést igényel, e könyvelést azonban a forgalom csekély jelentőségénél fogva nem számvevőségi közegek, hanem nagyon sokszor pld. az intézet igazgatója végzi, a következő módon számolnak:

Az évi szükségletükre miniszteri rendelettel kiutalt évi hitelt az illetékes adóhivatalnál 10 havi egyenlő részletben veszik fel. Egész hitelük az illető adóhivatal okmányolt havi naplóiban szereplő ezen 10 egyenlő tétel alakjában kerül a központban könyvelésre. Az intézetek maguk azonban a havi dotáció felhasználásáról havi u.n. rovatos naplót terjesztenek fel, az év végén pedig évi rovatszámadást, a melyekben a különböző rovatok számára külön hasábközpontban külön alnaplók illetve külön számlák vannak. Mivel ily módon az ilyen intézetek gazdálkodásának tényleges eredménye eltérhet az előirástól, a melynek alapján pedig a központban a könyvelés történt, a zárszámadás realitását úgy biztosítjuk, hogy az évi rovatszámadásokban

az előirástól tapasztalt eltérést az utópótutalványozási és megszüntetési jegyzékben egyenlítjük ki. Ilyen utópótutalványozási és megszüntetési jegyzék minden címről készül, s az a rendeltetése, hogy mivel az utalványozási jegyzékekben történt hibás bejegyzések kiegyenlítését a következő havi utalványozási vagy megszüntetési jegyzékben kell eszközölni, a pótkézelésről március hóra készített utalványozási jegyzék beküldése után azonban efféle helyreigazítás több helyt nem foglalhat, a mégis szükséges kiigazítások az utópótutalványozási és megszüntetési jegyzékben megtörténhessenek.

Az állami elemi iskolák a költségvetésük alapján megállapított állami dotációt két nem egyenlő részletben /szeptemberben 40 %, januárban 60 %/ veszik fel, s az így kerül a számvevőségnek könyvelésre. Az iskola felelős vagyonekezelője számadási főkönyvet vezet, s az iskolai számadást a tanév végén egyszer terjeszti fel a járási főszolgabíró és a közigazgatási bizottság útján a miniszteri számvevőséghez felülvizsgálat végett.

A tárca zárszámadásnak legfontosabb mellékletei: a tárcaleltár és az indokolások, az állam ingatlan vagyonáról törzskönyv készül. Az ingó és ingatlan vagyonról rendszeres képet a szakleltárak adnak. A tulajdonképeni leltári számadás, azaz az államvagyonban előálló változá-

sok feltüntetése pedig leltári napló útján történik.

A leltári napló feltünteti a leltári elszámolás tárgyát képező vagyontárgyak állapotát és értékét keletkezésük sorrendjében, tételenként, a természetüknek megfelelő oldalon /bevétel- vagy kiadás oldalon/ és a megfelelő hasábjában. AA szakleltár pedig, mely a leltári naplóval teljes összhangban vezetendő, mutatja az egyes vagyontárgyakat a természetüknek megfelelő csoportokba és hasábjokba beosztva, darabszám és érték szerint.

Mind leltári naplót, mind szakleltárat számadási áganként, intézetenként stb. az ingatlan és ingó állami vagyona nézve elkülönítve kell vezetni.

Hogy a leltári naplók és a szakleltárak mily időközökben zárandók le és küldendők szigorlat végett az illetékes számvevőséghez, a részletes utasítások szabályozzák. A leltári naplókat mindig a pénznapló lezárásának megfelelő időközökben, a szakleltárakat pedig minden év, részben minden félév végén kell lezárni.

A zárszámadás indokolásában indokolni kell minden rendeletre történt utalványozást, s általában minden hiteláthágást és előirányzott bevételek elmaradását. Ennek megtörténtét az állami számvevőség az utalványozási jegyzék útján ellenőrzi.

A pénz- és vagyonkezelésen kívül ismer a Sz.U. u.n. anyagkezelést is. Anyagelszámolás tárgyai az állam tulajdonát képező azok az ingó vagyontárgyak /termesztmények, anyagok, szerek és eszközök/, melyek eladásra, fogyasztásra vagy gyártásra /termelésre/ vannak rendelve, vagy a gyártásra /termelésre/ közvetlenül eszközül szolgálnak. Az anyagszámadás anyagfő-, al-, és segédnaplóban, esetleg anyagfőkönyvekben stb. történik. De a számadásnak ez a módja a kultusztárca keretében nem fordul elő. /Sz.U. 212.§/.

B./ A bizományi kezelés lényege a következő:

Bizományosak azok a fizetések, melyeket nem az illetékes pénztárak, hanem ezek helyett más pénztárak teljesítenek. Számviteli és pénztári rendszerünknel fogva ugyanis az állami pénztárak más /állami vagy nem állami magyar, sőt osztrák és közös/ pénztárak és hatóságok javára is fogadhatnak el befizetéseket és teljesíthetnek azok terhére kifizetéseket. A kultusztárca körében a különböző alapítványok számára, a melyeknek tőkéje a központi állampénztárnál, mint központi alapítványi pénztárnál van elhelyezve, teljesítenek a kir. adóhivatalok ilyen bizományos fizetéseket. Az adóhivatalok ezeket a forgalmi naplóban számolják el. Ki-egyenlítésük kizárólag a pénzügyminiszterium

Számvevőségi

forgalmi osztályának ügykörébe tartozik.

Kiegyenlítve akkor van a bizományos fizetés, ha az előírást teljesített pénztár vagy számvevőség a fizetésről a forgalmi osztály utján tudomást szerzett, a hozzájuttatott okmányokat szabályszerűeknek, és a számjelzett összegeket helyeseknek találva, az összegeket a megfelelő naplóban véglegesen elszámolta, illetve a tárca főkönyvébe könyvelte. A tudomásra hozatal átszámítási jegyzékkel, illetve értesítvénnyel történik, a szerint, amint a kiegyenlítés a pénztárnál vagy a számvevőségnél történik. A közalapítványok fizetési pénztárhoz kötöttek, ezért náluk a tudomásra hozás módja az átszámítási jegyzék.

A mi szempontunkból az alapítványoknak három csoportját kell megkülönböztetni:

- a./ kinnkezelt alapítványok,
 - b./ bennkezelt alapítványok és
 - c./ a tanítói nyugdíj- és gyámalap.
- a./ A kinn /egyházaknál, iskoláknál,

vármegyénél stb./ kezelt alapítványokkal a miniszteriumnak egyéb dolga nincs, mint a kormányhatósági főfelügyelet gyakorolhatása végett felterjesztett zárszámadási kivonatoknak megvizsgálása. Ez alig több a formalitásnál. Az iskolai alapvagyonok dolgában a miniszteri számvevőség szerepe csak annyival több, hogy az iskolai alapvagyonhoz tartozó készpénznek állami értékpa-

pirokba való fektetése mindig a miniszteri számvevőség útján történik.

b./ A bennkezelt alapítványok kétfélék: *α*/ tárczával összefüggők, azaz olyanok, a melyek tiszta jövedelmüket beszolgáltatják a tárczába s ez az összeg a tárcaköltségvetés bevételeinek is egy tételét alkotja, és *β*/ tárczával össze nem függők, a melyek külön kezeltetnek a miniszteri számvevőség által. Minden bennkezelt alapítvány pénztára a központi állampénztár, mint központi alap- és alapítványi pénztár, a mely minden egyes alapítványról külön főnaplót vezet.

α/ A tárczával összefüggő alapítványok kezelése úgy történik, hogy mivel ezeknek az alapítványoknak apró kiadási tételei nincsenek, a központi állampénztár a tőkéből származó kamat és más jövedelmeket esedékességük időrendjében bevezeti a főnaplóba. A főnaplót minden negyedévben, nagyobb forgalmu alapoknál minden hónapban megküldi a számvevőségnek, a mely a tételeket szigorolja, könyveli, zárlatokat és zárszámadást készít. A mikor az évi zárszámadás már teljesen készen van, akkor ugynevezett naplózási tervet küld a központi állampénztárnak, amelynek alapján az átszámítás, azaz a tárczába való beszolgáltatás történik.

β/ A tárczával össze nem függő bennkezelt alapítványokkal az eljárás a következő:

Ezek számára fizetéseket eszközölnek az összes állami pénztárak, a szerint, amint a miniszteri rendelet szól. Az utalványt a számvévőség előjegyzi, az adóhivatalok pedig a fizetéseket a megfelelő alapnaplóba vezetik, a melyeknek havi sommái a forgalmi naplóba kerülnek, és a melyek, mint a forgalmi napló mellékletei, a pénzügyigazgatóság útján a pénzügyminiszterium forgalmi osztályához mennek. A forgalmi osztály a naplók tételeit az alapítványi pénztár részére egy átszámítási jegyzékbe foglalja, és a jegyzék végösszegét az államkincstár javára vagy terhére viszonylagosan előírja, t. i. a mi az átszámítási jegyzékben bevétel, azt kiadásra, ami kiadás, azt bevételre. Az átszámítási jegyzékeket azután az okmányolt alnaplókkal felszerelve a miniszterium számvévőségéhez küldi számfejtés végett. Ha ez az összes tételeket elfogadja, az átszámítási jegyzéket a központi állampénztárhoz küldi. Ez most fogja az átszámítást elvégezni, azaz az egyes tételeket az illető alap naplójában, úgy a mint a forgalmi naplóban van, bevételbe, illetve kiadásba teszi, egyuttal pedig a bizományos bevétel, illetve kiadás kiegyenlítése fejében a helyesnek talált összegeket a saját forgalmi naplójában viszonylagosan, vagyis a bevételt kiadásba, a kiadást bevételbe teszi. Az így elnaplózott átszámítási jegyzéket magát a saját forgalmi nap-

lójának ezen viszonylagos tételéhez, a jegyzék mellékleteit pedig az illető alap naplójához csatolja. Amikor forgalmi naplója a hónap végén a pénzügyminiszterium forgalmi osztályához kerül, az a viszonylagos tételt, mint a nála lévő előírás lerovását könyveli, és ezzel az átfutó forgalmi elszámolás ki van egyenlítve, az illető alapnak főnaplója pedig a negyedévenként, illetve nagy forgalmi alapoknál havonként, a vallás- és közoktatásügyminiszterium számvevőségéhez küldetik, amely annak alapján végzi az alapkönyvelést. Ugyanigy készülnek a rovancsok és év végén a zárszámadás. A zárszámadást a mérlegekkel együtt a számvevőszékhez küldi.

A központi állampénztár évenként egyszer az összes nála lévő alapítványok tőkeálladékaról kimutatást szokott küldeni.

c./ Az országos tanítói nyugdij- és gyámalapnál, a mely tulajdonképen szintén bennkezelt, tárczával össze nem függő alapítvány, a következő eltérések vannak a fentiektől:

Költségvetése az alapnak nincs, mert kötelezettségei törvényen alapulnak és azoknak feltétlenül meg kell felelnie. Az utalványrendeleteket a miniszteri számvevőség előírja, az adóhivatalok teljesítik, az okmányolt havi naplókat azonban nem küldik a forgalmi naplóval a pénzügyminiszterium forgalmi osztályába, hanem közvetlenül ide. A forgalmi osztály havonként

küld átszámítási jegyzéket a forgalmi naplók alapján. Ezt a jegyzéket az okmányolt havi naplók-ból kivont pénztári rovancs utján ellenőrizzük. A tételek kellő szigorlás után itt könyvelésre kerülnek, és a havi zárlat eredménye alapján rendeletet kap a központi állampénztár a megfelelő végösszeg átszámításának végrehajtására. A központi állampénztárnak erről az alapról is főnaplója van, amelyet könyvelés végett havonként megkapunk. A miniszteri számvevőség év végén zárszámadást készít, a melyet különböző mellékletekkel felszerelve, az országgyűlésnek kell bemutatni.

II.

A számviteli törvény 20. §-a így szól: "A miniszterek és az állami számvevőségek elnöke, azon számadási ágakat illetőleg, melyekre nézve a költségvetési törvényben felhatalmazást nyertek, a rendelkezésükre álló pénztáraknál függetlenül intézkedhetnek." A számviteli utasítás 79. §-a ehhez hozzáteszi, hogy: "Azt, hogy mely hatóságok és közegek birnak átruházott hatáskörben utalványozási joggal, valamint azt, hogy mely esetekben és mily mérvben gyakorolhatják ezt, a külön törvények és szabályrendeletek határozzák meg."

A vármegyei közigazgatásról szóló

törvényjavaslat 75. §-ának 9. pontja szerint az alispán utalványozó hatóság lesz. Ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter is igénybe óhajtja venni, ezt a népoktatási közigazgatásról szóló törvényben csak röviden kell kimondani, s átruházott hatáskörének terjedelmét rendelettel állapíthatja meg.

A pénzügyminiszternek már eddig is volt a pénzügyigazgatóságokban utalványozási joggal felruházott alárendelt hatósága. Ezek közt a pénzügyi tárca költségvetésének számos ágazata van felosztva, többek közt a pénzügyigazgatóságok, adóhivatalok, pénzügyőrség, nyugdíjak stb. címei.

Az ilyen utalványozó hatóságok mellé rendelt számvevő osztályok szolgálata a számviteli törvény és utasítás szellemének megfelelően, s a pestvidéki pénzügyigazgatóság számvevő osztályánál, valamint a pénzügyminiszterium illetékes számvevőségénél a helyszínen tapasztaltak szerint a következő:

A közigazgatási segédszolgálat terjedelme itt szintén különböző az írott utasítások és a gyakorlat alapján. Különösen kiterjed a különböző törzskönyvek vezetésére, amelyek alapján pénztári intézkedések megtételére rendszerint szükség van.

A./ A könyvelés és számviteli ellenőrzés kiterjed mindazokra a számadási ágakra, a

melyekre az igazgatóságnak utalványozási joga van. Az utalványozási jog határa ezekre a címekre évről-évre van megállapítva. Az eljárás az, hogy az utalványozó hatóság meghatározott időpontig fölterjesztést intéz a miniszterhez a következő költségvetési év szükségletére vonatkozólag. A törvényen alapuló személyi járandóságokról és szerződéseken nyugvó dologi kiadásokról /pld. házbékekről/ szükségleti kimutatást, a változó személyi és dologi kiadásokról pedig elemi költségvetést terjeszt elő. A szükségleti kimutatásban felsorolt összegeket az utalványozó hatóság hitelét nem terhelő kiadásoknak nevezik. Egy mellékleten fizetési osztályonként részletesen fel kell tüntetni az összes tisztviselők és nyugdíjasok létszámát, akik annál a hatóságnál kapják illetményeiket, valamint azok illetményeinek összegét, ugyszintén azt is, hogy hánynak, s mely fizetési osztálybelieknek van joguk a következő évben magasabb fizetési fokozatba való előléptetésre. Ezeket az adatokat a központban egyesítik és ott ügyelnek arra, hogy a költségvetési törvényen megállapított létszámot túl ne lépjék.

Az elemi költségvetés összeállításánál követendő szempontokat kellő időben körrendelet szokta közölni. Ha ez megenged a megelőző évektől való bizonyos eltéréseket, azokat a felterjesztésben mindig részletesen indokolni kell.

A központ a bejelentett igényeket rovatonként és alrovatonként összesíti, a költségvetési törvény szentesítése után pedig hitelfelosztási kimutatást készít. Ebben a miniszter rendelkezésére bocsátott hitelnek mintegy 90 %-át felosztja, a többit pedig előre nem látott kiadások és póthitelek számára fenntartja. Az ily módon megállapított összegek erejéig a miniszter az utalványozó hatóságnak hitelt nyit és ezt a címenként kiadott rendeletekben rovatonként és alrovatonként felosztja. Az igazgatóhatóság mellé rendelt számvevőség az így nyitott hitelt az illető főkönyvek első lapján, valamint a megfelelő utalványozási jegyzékek hasábjainak fejrovatában jegyzi fel.

Ha a rendelkezésre álló hitel előre láthatólag a még várható költségek fedezésére elégtelen, erről a számvevőség az igazgatóhatósághoz a hitel álladékanak és addig mire történt felhasználásának kimutatása mellett jelentést tesz, hogy a minisztertől a hitel pótlását kérhesse. A felhasználásról az utalványozási jegyzék kivonatának felterjesztésével tesznek jelentést, és a miniszteri számvevőségnek ez az egyedüli alkalma, amikor abba betekinthez. Ha a miniszter az előterjesztést elfogadja, akkor a megfelelő összeg erejéig újabb rendelettel póthitelt nyit az illető hatóság számára, mégpedig ha az költségvetésében már fedezetet nem talál, zárszám-

adás kötelezettségének kimondásával.

Az igazgatóhatóság által kiadott utalványrendeleteket a számvevő osztály előírja, azokat, amelyek a helybeli állampénztárnak szólnak, számfejti is, s az utalványozási és megszüntetési jegyzékeket havonként legkésőbb a következő hónap 10-ig közvetlenül az állami számvevőszékhez küldi. Mikor hónap végén az okmányolt havi naplók a pénzügyigazgatóság területén lévő adóhivataloktól beérkeznek, az a saját hitelére vonatkozó naplókat nem továbbítja, csak a forgalmi naplót küldi a forgalmi osztályhoz. A tételek szigorlása után elvégzi a könyvelést. Minden hónap végén zárlatot készít, s három havi zárlat eredményének egyeznie kell a forgalmi osztály által negyedévenként küldött megállapítási kimutatással. A számvevő osztályok félév után félévi, az év végén pedig évi pénzkezelési kimutatást készítenek, s azt az illetékes miniszteri számvevőségnek küldik meg. A miniszteri számvevőség az évi pénzkezelési kimutatásokat számadási ágaként összpontosítja és a saját főkönyvei adataival, illetve az általa kezelt ágakról szerkesztett hasonnemű kimutatásokkal kiegészíti.

Ugyanigy készíti el a tárczának évi zárszámadását is.

Azon intézetek részére, amelyek évi rovatszámadást készítenek, a miniszter az igaz-

gatóhatóságnál szintén hitelt nyit. Az azt 10 havi egyenlő részletben utalványozza, s a könyvelést, valamint a havi rovatos naplók vizsgálatát a mellérendelt számvevőség végzi.

A munkában lévő törvényjavaslat szerint az állami elemi iskolák és óvódák szintén az alispán utalványrendeletével fogják kapni hitelüket és a vármegyei számvevőséghez terjeszteni évvégi számadásukat.

Az állami ingatlan vagyonról törzskönyvet az igazgatóhatóságok mellé rendelt számvevőségek szintén vezetnek a kezelésük alatt lévő számadási ágakra nézve, a leltári naplókat és szakleltárakat pedig szintén hozzájuk kell küldeni, azokat ők vizsgálják meg és egyesítik eredményüket az évi pénzkezelési kimutatásnak egyik mellékletében.

Mindez megtörténhetik a népoktatási igazgatásra nézve is.

B./ Az alapok és alapítványok tekintetében a bizományos fizetések természetéből kifolyólag a megoldás a következő:

a./ Ha a kinnkezelt alapítványokkal szemben a kormányhatósági főfelügyelet eddigi gyakorlásának fönntartása szükséges, akkor az eljárás semmiben sem változhatik. Az iskolai alapvagyron kezelése azonban a központban megszüntethető.

b./ A tárczával össze-függő és össze

nem függő bennkezelt alapítványok körüli eljárás decentralizálásával egyszerűsítést elérni nem lehet. Különben is csak 51, s részben kis alapítványról van szó a gyógypedagógiai intézeteknél.

c./ Az országos tanítói nyugdíjintézet és gyámalapnál azonban a jövő állapot a következő lehet:

Az alispán utalványoz, a vármegyei számvevőség a rendeletet előírja, az adóhivatal végrehajtja. Az okmányolt havi naplók a pénzügyigazgatóság útján a vármegyei számvevőséghez fognak kerülni, a mely azokat könyveli, a forgalmi napló pedig a pénzügyminiszterium forgalmi osztályába, amely havonként átszámítási jegyzékeket küld a miniszternek. A miniszteri számvevőség a vármegyék által a havi kezelés eredményéről küldött pénztári rovancsok összegét összeadja, s ellenőrzi vele az átszámítási jegyzéket. Ha a végeredmények egyeznek, rendeletet küld a központi állampénztárnak a megfelelő végösszeg átszámításának végrehajtására. A központi állampénztár főnaplójának könyvelése a jövőben is itt fog történni. A vármegyei számvevőségek félév végén félévi, év végén pedig évi pénzkezelési kimutatást fognak felküldeni, a melynek alapján a központban a zárószámadás elkészülhet.

A decentralizáció tehát a népoktatás-

ügyi igazgatás egész vonalán a kívánatosnak tartott mértékben lehetséges.

A törvényelőkészítő bizottság megállapodásai szerint a következő számadási ágak decentralizációjáról van szó:

népnevelési tanfelügyelőségek,
állami elemi népiskolák,
gazdasági népiskolák,
nem állami elemi népiskolák segélyezése,
kiseddóvó intézetek és menedékházak,
népnevelési intézetek közös szükséglete,
gyógypedagógiai intézetek címe és a
tanítói nyugdíj- és gyámalap.

Ezeknek a címeken az 1914/15. évi költségvetésben rendes és rendkívüli kiadások céljaira 61,748.889 K, bevételek címén pedig 1,055.106 K. van felvéve, a tanítói nyugdíj- és gyámintézet kiadásai pedig az 1912. évben 8,173.924 K-át, s bevételei 6,074.332 K-t tettek ki.

A miniszteri számvevőségnek abban a kilencz osztályában tehát, a mely a fent felsorolt számadási ágakat kezeli, 117 tisztviselő, és 20 napidijas, összesen tehát 137 munkaerő közel 70,000.000 K. kiadásnak és 7,000.000 K. bevételnek számviteli teendőjét látja el. Minthogy a reform keretében az alispán a fent felsorolt 7 számadási ágnak csaknem összes rovatai terhére utalványozási jogot fog kapni, a kebelben több mint 100 számvevőségi munkaerő válik feleslegessé.

III.

A reform keresztülvitele végett

A./ törvényes intézkedésekre,

B./ utasítások kibocsájtására van szükség.

A./ Ha az alispánnak utalványozási joga kimondatik, az involválja a számvevőségi decentralizációt az 1897:XX. t.c. és a számviteli utasítás rendelkezései értelmében. De mivel a vármegyei közigazgatási alkalmazottak ki-nevezéséről szóló törvényjavaslat 4. §-ának 4. bekezdése kimondja, hogy "amennyiben utóbb egyes miniszterek az ügykörükre vonatkozó számvevőségi tennivaló egy részét a vármegyei számvevőségnek átengedi, a megfelelő számvevőségi személyzetet is át kell engedniök"; intézkedni kell aziránt is, hogy a miniszteri számvevőségnek megfelelő számú tagja vidékre kihelyezhető legyen. Ezért az elő-készítés alatt lévő törvényjavaslatba mindössze egy szakasznak a felvételére van szükség, körül-belül a következő szöveggel:

"Az alispánnak a vallás- és közokta-tásügyi tárczának a népnevelési igazgatásra vonat-kozó cimei tekintetében a vallás- és közoktatás-ügyi miniszter által rendeletileg megállapítandó keretekben utalványozási joga van. Az alispán ál-tal ily módon átruházott hatáskörben gyakorolt utalványozással kapcsolatos számvevőségi tenni-valókat a vármegyei számvevőségek végzik, amely

célből a vallás- és közoktatásügyi miniszter számvevőségének megfelelő számú tagját átengedi."

Az eddigi helyzet tehát az volt, hogy a pénzügyigazgatóságok mellé rendelt számvevőségek eredeti hivatásukon kívül külön törvényes mandátum alapján látták el a vármegyei számvevőségek dolgát is. A jövőben fordítva lesz: a vármegyei számvevőségek fogják törvényes megbízás alapján kezelni az egyes miniszterek hitelének több-kevesebb számadási ágát, egyelőre, valószínűleg a kultusztárczának jóval több címét, mint a belügyi tárcának. Mivel a vármegye háztartása különböző alapok kezeléséből áll, a melyek a belügyminiszter szempontjából kinnkezelt alapítványok, a pénzügyigazgatóságok mellé rendelt számvevőségek 1902. óta is tárcakezelést csak a pénzügyi tárcá számára végeztek. Ezért helyes volt az 1902. évi III. t.c. 4. és 5. §§-ainak az a rendelkezése, hogy az ezeknél a számvevőségeknél alkalmazott tisztviselők a vármegyei számvevőségi teendők ellátása tekintetében is a pénzügyminiszter rendelkezése alá tartoznak, hogy úgy az előzetes, mint az utólagos számviteli ellenőrzés tekintetében a számvevőségi igazgató útján csak a pénzügyminiszternek felelősek. De még ily körülmények között is kikötötte magának a belügyminiszter a törvény 8. §-ában, hogy " a pénzügyigazgatóságok mellé rendelt számvevőségeknek a vármegyei és gyámpénztári kezelés, számviteli ellenőrzés és nyilvántar-

tás körüli eljárását szabályozó részletes utasítást a belügy- és pénzügyminiszter együtt adják ki."

Az 1902:III. t.c. idézett rendelkezéseinek analogiájára kerülhetett a vármegyei közigazgatásról szóló törvényjavaslat 95. §-ába az az intézkedés, hogy " a vármegyei számvevőség és a járási számvevők, számviteli ellenőrzés tekintetében önállóan működnek, és ebeli működésükért csak a belügyminiszternek felelősek," továbbá, hogy "ahol a számadási perrendtartást szabályozó 1897: XX. t.c. 127-144. §§-aiban igazgatóról van szó, helyette a vármegyei pénztári számadások tekintetében az alispánt, illetőleg az árvaszéki elnököt, ahol pedig miniszterről történik említés, a belügyminisztert kell érteni."

Minthogy azonban a vármegyei számvevőségek jövőre a vármegyei számvevőségi tennivalókon kívül legalább is a kultusztárca számára, tárcakezelést is fognak végezni, a miniszteri felelősség elve és lényege föltétlenül megkívánja, hogy annak a miniszternek, aki hatáskörének egy részét az utalványozás tekintetében az alispánra ruházza át, módjában legyen a saját költségvetési hitele fölhasználásának számviteli ellenőrzésére hivatott számvevőség tagjait minden tekintetben mind fegyelmileg, mind anyagilag felelősségre vonni.

A fegyelmileg való felelősségre vonás jogát "a vármegyei közigazgatási alkalmazottak lényegesebb személyi és szolgálati viszonyairól" szóló törvényjavaslatnak 14. §-a, bár azzal a szükségtelen korlátozással, hogy a főispán megkérdezése nélkül csak a belügyminiszter gyakorolhatja, biztosítja, a számadási per útján való anyagi felelősségre vonás lehetőségét azonban a vármegyei közigazgatásról szóló törvényjavaslat 85. §-ának hatodik bekezdése jelenlegi szövegezésében egyenesen kizárja.

Ezért kívánatosnak látszik az idevágó rendelkezések helyett a következő rendelkezéseket felvenni:

A vármegyei közigazgatási tisztviselők és egyéb alkalmazottak lényegesebb személyi és szolgálati viszonyairól szóló törvény 14. §-ának 3. bekezdése után az 1-4. pontok alatt felsorolt módosítások elé első pontul a következőt:

"A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot kivétel nélkül a törvényhatóság minden tisztviselője, a segéd és kezelőszemélyzet tagjai ellen minden miniszter elrendelheti, midőn a hanyag eljárás, a törvény- és kormány- vagy szabályrendeletekben megszabott kötelességek megsértése, a tárczájához tartozó teendőkre vonatkozik." Ez a módosítás nemcsak számviteli szempontból kívánatos.

A vármegyei közigazgatásról szóló

törvényjavaslat 85. §-án a következő módosításokat:

A 2. bekezdés helyett:

"A vármegyei számvevőségi tennivalókat - a gyámügyeket is ideértve - valamint azokat, melyek az alispán által, valamely minisztertől átruházott hatáskörben gyakorolt utalványozással kapcsolatosak, a vármegyei számvevőség teljesíti."

A 4. bekezdésnek első mondata helyett:

"A vármegyei számvevőség és a járási számvevők számviteli ellenőrzés tekintetében önállóan működnek és a vármegyei háztartásra vonatkozó működésükért csak a belügyminiszternek, a különböző tárczákra vonatkozó működésükért pedig csak az illető miniszternek felelősek."

Az 5. bekezdésnek első mondata helyett:

"A vármegyei számvevőségnek a számvitelre és az ellenőrzésre vonatkozó eljárását - a magyar királyi legfőbb számvevőszék elnökével egyetértőleg a belügyminiszter és az érdekelt miniszterek szabályozzák."

A 6. bekezdés helyett:

"Ahol a számadási perrendtartást szabályozó 1897:XX. t.c. 127-141. §§-aiban igazgatóról van szó, helyette a vármegyei pénztári számadások tekintetében az alispánt, ahol pedig miniszterről történik említés, a belügyminisztert, illetve azt a minisztert kell érteni, aki-

től átruházott hatáskörben az alispán azt a tételt utalványozta, a melyből a számadási per kiindult."

B./ A szükséges számviteli utasítások a következők:

1. Utasítás a vármegyei számvevőségek számára.
2. Utasítás a vármegyei pénztárak számára,
3. Utasítás az alispán, mint utalványozó hatóság számára.
4. Utasítás a törvényhatósági tanfelügyelő számára.
5. Utasítás a népiskolák és óvódák helyi hatósága és vezetője számára.
6. Utasítás az ismétlő iskolák vezetője és helyi hatósága számára.
7. Utasítás a gyógypedagógiai intézetek számára.
8. Utasítás kérdőpontok alakjában a vármegyei számvevőségnek a kultusztárczát illető szolgálata megvizsgálására.

Ezek közül az első hármat valószínűleg a belügyminiszter fogja elkészíteni és hozzászólás végett a miniszter ur Ő Nagyméltóságához áttenni, a többi pedig valószínűleg nem lesz önálló utasítás, hanem az illető szervnek kiadandó általános végrehajtási utasításnak egyik fejezete. Megírásuk a fent előadott elvek szemelött

tartásával, valamint az eddig létező utasítások és a gyakorlati tapasztalatok felhasználásával nagyobb nehézség nélkül megtörténhetik, mihelyt a törvényjavaslat szövege megállapítást nyert.

Budapest, 1914. december hó 6-án.

Dr. Magyar Zoltán s.k.
miniszteri fogalmazó.